

Kommentar

Rana Blad
3/11 - 93.

Redaktør
Øyvind Hirsti

Svikerne og vi andre

En «jössingunge», som var i alderen 8-10 år under krigen, bør ikke slå seg på brystet og si: Vi var gode; vi valgte rett! — De andre har enda mindre grunn til det.

Personlig har jeg stilt meg følgende spørsmål: Hva om jeg hadde vært av en annen legning og vokst opp under andre forhold og i et annet miljø? Kanskje hadde også jeg fulgt hurven som sviketter? Det er ikke utenkelig at jeg hadde oppført meg på samme måten som Elisabeth Skogen, som er noen år eldre og datter av nazi-lensmannen i Lier. Fra 16-årsalderen bodde hun i Argentina og Frankrike før hun for mange år siden kom tilbake til Norge som en fri og freidig borger, for å si det pent. Hun slapp til i programposten «I platearkivet» i NRK-radio en søndag morgen. Som avslutning valgte hun Edith Piaf med «Jeg angrer ingenting». Jeg ble så oppbrakt at malerkosten glapp og etterlot seg en stygg blå flekk på teakdøra i en stue.

Saken var at hun i fjernsynet og andre medier hadde stått fram og forsvart hele familiens gjøren og laden

under krigen og kritisert landssvikopp-gjøret. Hun hadde absolutt intet å be om unnskyldning for. Det var hun og hennes familie som var blitt urettferdig behandlet!

Jeg forsøkte å forstå ved å skylde på oppvekstmiljø, posisjon og personlig legning. Men jeg må tilstå at det forandret lite ved mine oppfatninger og følelser.

Aldri glemmer jeg Roy, sønn til nazilensmannen i bygda hvor jeg vokste opp. Vi var klassekamerater og presis like gamle. Han var yngst og eneste gutt i en stor barneflokk. De fleste av hans voksne og halv voksne søstre var med i hirden og pleide intim omgang med tyskerne. — Jeg er jössing, sa Roy og var en sann plage for søstrene. En gang han var blitt jaget på dør, stod han utenfor svingporten og ropte til en av dem: Tyskludder! Tyskludder! Heltemodig gjort, syntes jeg.

Altså: I motsetning til mange voksne mennesker forstod 12-åringen Roy å skjelle mellom rett og galt i det tysk-okkuperte Norge, selv om han vokste opp i et nazihjem. Riktignok var faren en

«ufarlig» nazist, et enkelt menneske og en godslig og hjelpsom mann. Han hadde vært fattig og stått lavt på den sosiale rangstigen. — Roy var kanskje heldig som fra naturens side var «normalt» utrustet.

Valget var ingenlunde så vanskelig som enkelte vil ha det til når de forstår, for ikke å si forsvarer, at norsk ungdom meldte seg frivillig til krigstjeneste på nazistenes side. Noen av de mest forherdede og uforbederlige krigstids-nazister hevder: Vi sloss mot bolsjevismen. Historien har gitt oss rett. Vi burde hedres. — Men hva de i sin forkvaklethet fortrenger, er at de sverget troskapsed til Hitler og sloss for nazi-barbariet, som var minst like ille som det kommunistiske. Dessuten: Norge var okkupert av Nazi-Tyskland, utradert som fri og selvstendig nasjon. Nazimakten ble opprettholdt ved hjelp av tvang, vold og terror. Sovjetunionen hørte til våre allierte i kampen mot nazismen.

Nordmenn som under disse forhold valgte nazi-okkupantenes side, fortjente naturligvis sin straff. Men ble de for hardt straffet? Både ja og nei. Rettsopp-

gjøret strakk seg over mange år, og etter hvert som årene gikk ble dommene gradvis mildere. Disse ulikhetene ble imidlertid utjevnet ved en egen lov av 1948. Tusener av tidlig landssvikdømte fikk forkortet straffen. Rettsamfunnet hadde virket.

Sammenliknet med alt annet i verden — tidligere, da og senere — ble landsvikoppjøret i Norge stort sett gjennomført på en måte som gir rettsstaten Norge lite å skamme seg over. Jeg er sikker på at det store flertallet av de dømte egentlig innser det. Vi må derfor ikke komme i skade for å generalisere holdningene ut fra hva enkelte kroniske gammel-nazister fra tid til annen hevder.

En helt annen sak er folkedomstolen. Den har alltid vært ubarmhjertig og ikke sjelden blodig urettferdig. Dette har også rammet krigstids-nazistene og deres pårørende. Her kan bare den enkelte, uansett ståsted da og nå, gå inn i seg selv og gjøre opp med sin samvittighet. Det er forøvrig et allment problem.

107743